బాధవిభా। శంకరభ॥

౧

శ్రీగణాధిపతయేనమః॥ ॥వుద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతావిధేయతావచ్ఛేదకతాతిరిక్తవిశిష్టవిశేషే విశిష్టసాధ్యవైశిష్ట్యబు
ద్ధ్యవిషయత్వం తత్ర ప్రకారతావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితాన్యతీస్వనిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్ర
తిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూతవిషయిత్వావచ్ఛిన్నానుమితినిష్ఠజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేద
కవిషయిత్వావచ్ఛిన్నాయాః ప్రతిబంధకతాయాః తదవచ్ఛేదకవిషయతాకత్వమేవ సముదితార్థః॥ అథాత్ర స్వనిరూ
పితప్రతిబధ్యతాశాల్యనుమిత్యవృత్తివిషయిత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకవిషయిత్వానవ
చ్ఛిన్నత్వమేవప్రతిబంధకతాయాం నివేశ్యం తావత్త్వైవవహ్నివ్యాప్యాభావవత్త్వాభావోభయవాన్ [illegible] ఇత్యాదా
వహ్నివ్యాప్యవత్త్వవత్త్వేనావ్యాప్తిః వహ్నిమత్త్వవత్త్వవిషయతాయాస్తాదృశప్రతిబధ్యతాశాలిపర్వతోవహ్నివ్యాప్యా
భావవాన్ వహ్నిమానిత్యేతాదృశాకారకజ్ఞానవృత్తిత్వాత్ కృతం తాదృశప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వాదివిశేషణేన। నను తాదృ

కానుమితేరప్రసిద్ధిః తత్కారణీభూత వహ్నివ్యాప్యాభావవ్యాప్యవాన్ పర్వతః వహ్నివ్యాప్యవాన్ పర్వత ఇతి జ్ఞానస్య పక్షే తత
యా పర్వతే వహ్నివ్యాప్యాభావగాహితాయాస్తత్రాసంభవాదితి వాచ్యం వహ్నివ్యాప్యాభావవాన్ పర్వతో వహ్నిమత్పర్వ
తవానిత్యాకారకానుమితేస్సంభవేన తత్ర వహ్నిమత్పర్వతవిషయతాయా వృత్తేః। సత్యేవం పర్వతో వహ్నిమానిత్యను
మితివిషయతాయాస్తత్ర వృత్తిత్వమితి వాచ్యం తాదృశప్రతిబధ్యతాశాల్యనుమితివృత్తివిషయతానిరూపకతావ
చ్ఛేదకపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకతాక నిరూపకతా[illegible]ద్దేశ్యతాపనవహ్నిష్ఠత్వస్య జన్యతాయాం నివేశనీయత్వాత్ తథాచ వహ్నివ్యా
ప్యాభావవాన్ పర్వతో వహ్నిమత్పర్వతవానితి జ్ఞానీయవిషయతానిరూపకతావచ్ఛేదకపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకతాక నిరూ
పకతాక పర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమిత్యుద్దేశ్యతాపవహ్నిష్ఠత్వం జన్యతాయామస్తీతి తాదృశజన్యతాయా న లక్షణఘట
కత్వం న వహ్న్య[illegible]భావవద్వహ్నివ్యాప్యాభావవత్కాలీనః పర్వతో వహ్నివ్యాప్యాభావవానిత్యాదౌ వహ్నివ్యాప్య[illegible]వత్త్రాద్య

బాధ|ప|శం||

శపర్వతే అవ్యాప్తిః తాదృశపర్వతో వహ్నివ్యాప్యాభావవాన్ వహ్నిమాంశ్చేత్యాకారకానుమితేరప్రసిద్ధేః। తజ్జ్ఞానస్యాహా
ర్యత్వాదితి వాచ్యం। అనుమిత్యవృత్తిత్వఘటితేష్వేవ నిరూపితప్రతిబధ్యతాశాలి జ్ఞానవృత్తిత్వం విషయతాయాం నివేశ్యం। తాదృ
హా శపర్వతో వహ్నివ్యాప్యాభావవాన్ వహ్నిమాంశ్చేత్యాకారకజ్ఞానస్య వహ్నివ్యాప్యా[illegible]భావాంశే అనాహార్యతయా ప్రతిబధ్యత్వే
౧ న తత్ర వహ్నిమత్తాదృశపర్వతవిషయతాయా వృత్తిత్వేన సమానాకారకజ్ఞానీయవిషయతాయా ఐక్యాత్తాదృశవిషయ
తాయా అనుమితీయత్వం యాః అవ్యాప్త్యభావాదితి చేన్న వహ్నివ్యాప్యాభావాభావవద్వహ్నిశాలినః పర్వతో వహ్నివ్యాప్యా మత్
భావవానిత్యాదౌ వహ్నివ్యాప్త్యభావవత్తాదృశపర్వతే అవ్యాప్తిర్దుర్వారతాప ఆహ తాదృశపక్షే సాధ్యవగాహి వహ్న్యవగాహి-
జ్ఞానస్య వహ్నివ్యాప్యాభావవత్వాంశే ఆహార్యత్వేన తాదృశపర్వతవిశేష్యక వహ్నివ్యాప్త్యప్రకారకజ్ఞానాప్రతిబధ్యతయా
తాదృశప్రతిబధ్యతాశాలి తాదృశపర్వతే వహ్న్యవగాహి జ్ఞానావృత్తి వహ్నిమత్తాదృశపర్వతోద్దేశ్యతాపన్నత్వాజ్జ్ఞస్య

తాయాః। నన్వేవంస్వనిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతేత్యాదినా నివేశేపిస్వనిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీ
భూతతాదృశపర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకవహ్ని వ్యాప్యాభావతావచ్ఛిన్నప్రకారతావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబ
ంధకతాయామపివహ్నివ్యాప్యాభావాభావావచ్ఛేదకత్వేనస్వఘటితవహ్నిప్రకారతాయాస్త్వవచ్ఛేదకతయాప్రాగుక్తావ్యాప్తి
దుర్వారైవేతివాచ్యం। తత్రతత్ప్రతిబంధకతాయాం జ్ఞానవైశిష్ట్యేనావచ్ఛిన్నత్వేనోపాత్తత్వాత్। యదిచపర్వతోగగనా
భావవదభావత్వాలీనగగనవానిత్యాదౌతాదృశగగనాభావవ్యాప్యవత్పర్వతే అతివ్యాప్తిః పర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకగగనాభా
వచ్ఛిన్నప్రకారకబుద్ధింప్రతి అభావావచ్ఛేదేనగగనాభావవత్తానిశ్చయవిశిష్టాభావప్రకారకనిశ్చయత్వేనప్రతిబంధకత్వం
కల్ప్యతే। నతుపర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకతాదృశగగనాభావవత్తానిశ్చయత్వేనప్రతిబంధకత్వాంతరం। నియమతస్తాదృశ
గగనాభావవత్తానిశ్చయస్యతాదృశప్రతిబంధకతాశ్రయత్వాపాదతితాదృశగగనాభావవత్పర్వతవిషయతాయాం

జ్ఞానవైశిష్ట్యావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదకతయా లక్షణాఘటకత్వాత్ । ఏవం వహ్నివ్యాప్యాభావాభావవద్వహ్నిమత్త్వా
లినః పర్వతో వహ్నివ్యాప్యాభావవానిత్యాదౌ వహ్నివ్యాప్యవత్తాదృశపర్వతే అవ్యాప్తిర్ధునవాన్శ్చైవ లాఘవేన తాదృశపర్వత
త్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకవహ్నివ్యాప్యాభావప్రకారకబుద్ధింప్రతి తాదృశపర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకవహ్నిప్రకారకజ్ఞానత్వే
నైవ ప్రతిబంధకతా స్వీక్రియతే న తు జ్ఞానవిశిష్టజ్ఞానత్వేన కారణవాదితి జ్ఞానవైశిష్ట్యావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతానివేశేపిన
ప్రతక్కారక ఇత్యభ్యుపేతే తదా ప్రాగుక్తావ్యాప్తివారణాయ స్వనిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపిత
ప్రతిబంధకతాయాం తత్తత్ప్రతిబంధకతాభేదకూటనివేశనయత్వాత్ । నను మమ కల్పేపి తజ్జన్యతాభేదాదికం నివే
శ్యావ్యాప్తిర్వారణీయేతి వాచ్యం తాదృశపర్వతత్వావచ్ఛిన్నపక్షకవహ్న్యభావసాధకకస్థలేపి వహ్నివ్యాప్యవత్తాదృశప
సత్ప్రతిపక్షోన్నేత్రకే తివ్యాప్తిః వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితవహ్నివ్యాప్యాభావాభావవద్వహ్నిమత్త్వాలినః।

తత్త్వావచ్ఛిన్నవిషయతావచ్ఛిన్నజన్యతామాదాయైవాతివ్యాప్తివారణే యతయా అవ్యాప్తివారణార్థం తద్ఘటనివేశే తద్ఘ
ఘటనమశక్యత్వాత్ యదివ జన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకవిషయతావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతాయాం తత్ప్రతిబంధక
తాభేదం నివేశ్యాతివ్యాప్తివార్యతే తదా తత్తజ్జన్యతాభేదస్య తత్తత్ప్రతిబంధకతాభేదస్య చ నివేశమపేక్ష్య లాఘవాదత్వలమ
సదావేశేన॥ అథోద్దేశ్యతావచ్ఛేదకం విహాయ ప్రకృతపక్షే ప్రకృతసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహితావచ్ఛిన్నప్రతి
బధ్యత్వాం నిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూతానతిరిక్తత్వం సనివేశ్యతాం బాధ్యేనోత్పత్తౌ బలతే
నైవాశ్రయాసిద్ధ్యాదావతివ్యాప్తివారణాసంభవాత్ ఉక్తబాధాదావతివ్యాప్తివారణాస
ంభవాత్ప్రసక్తప్రదోషమహాన సింహాద్యవహ్నిమాని తాదృగ్దౌవహ్నిభావవద్ధ్రదే అవ్యాప్తిశ్చ మహా-
నసింహవహ్నిమాన్నవహ్నిమానితిజ్ఞానసాధారణావహితత్వావచ్ఛిన్నప్రకారత్వోక్తేరవ

హ్న్యభావవాన్ హ్రద ఇతి జ్ఞానప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వాదితి వాచ్యం। ఏవమపి సంయోగేన వహ్ని- వహ్ని
త్వావచ్ఛిన్నప్రకారతా ఘటాంశే అపి వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాత్వేనైవ సంయోగేనాభావవత్తాజ్ఞా-
౭ నప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వేతి ఏకజాతిత్వేన వహ్నిత్వావిశిష్టస్య సంయోగేన్ధ్రుతాన్తేత్యాద్యాన్తిమ
దవనిత్యాదౌ అభావో వహ్నిమానిత్యాదౌ వవహ్న్యభావవత్త్వాదిజాత్యవచ్ఛిన్నాభావవద్బు-
ద్ధిమాతివ్యాప్తిః సాధ్యతావచ్ఛేదకవహ్నిత్వావగాహివహ్నిమాన్ హ్రద ఇతి జ్ఞానస్యజాతిత్వేన
వహ్నిత్వావగాహిజాతిమద్వానభావ ఇతి జ్ఞానస్య చప్రతిబంధకత్వాత్ తజ్ఞానవిషయ-
తాంశత్వాదితి వాచ్యం। సాధ్యతావచ్ఛేదకతాంవచ్ఛిన్నప్రకారతాం పరత్వావచ్ఛేదకతాత్వ-
యం కాలత్వావచ్ఛిన్నలక్షణాపత్తిశతావదితి ఏవం పక్షతావచ్ఛేదకతాత్వప్రకారతా ధర్మవ

రత్యేవిషయే ప్రకారక. తద్విశిష్టతాయాం అవచ్ఛేదకత్వాత్ అతివ్యాప్తివారణాయ వ్యాప్రతేతి బా
ధ్యం. ఏకసమవేతత్వతావచ్ఛేదకసాంధ్యతావచ్ఛేదకత్వాత్త్వం చ. అతప్తిసమవేతేనేతి అతివ్యాప్తివారి
జ్ఞానేహాదౌ వహ్నిమాన్ ఇత్యాకారక సమూహాలంబనే వహ్నిత్వ విశిష్టప్రకారాత
త్వావచ్ఛేదకత్వవ్యాప్తిరూపా. నిరాకరణ తత్త్వయామితి తాత్పర్యం. యవహ్నిమ
త్. శ్రీహాదౌ ధూమవానితి జ్ఞానప్రతిబంధకీభూత జ్ఞానవిషయతాప్రతిబంధ
౧౧ త్వం. అనుమితిసాధ్యవిషయతానిరూపిత పక్షవిశేష్యతావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతాయా
అవచ్ఛేదకవిషయతా ప్రతిబధ్యయత్వం. తత్పక్షీయతావచ్ఛేదకత్వమితి వహ్నివ్యాప్య
వానితి జ్ఞానసహకారేణ వహ్నివ్యాప్యవానిత్యపరామర్శాత్ తత్కరణం పక్షతాయాః ప్ర

స్వబాధలవిశ్లేషణ ధృతేఽవచ్ఛిన్నమాన్యత్వసుమితిః తత్ర జ్ఞానాంశానవముయత్వాభావావచ్ఛేదకత్వస్థలరూపబాధియత్రవచ్ఛిన్న
త్వేనానితివిరామశాఽల్లాభావచ్ఛిన్నసమానాధికరణావచ్ఛేదః జ్ఞానాంశానవముయవచ్ఛిన్నమానిత్వసుమి
తిః తత్ర జ్ఞానాంశానవముయత్వాభావావచ్ఛిన్నరూపబాధిమావచ్ఛేదః జ్ఞానాంశానవముయత్వాభా
శ్రీ వావచ్ఛేదకవిషయతాయాం జ్ఞానాంశానవముయత్వాభావావచ్ఛిన్నవిషయతాయాం స్వపక్షా
వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశిష్టతాని రూపితసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతావచ్ఛిన్నప్రతిబద్ధతా ఇరూపిత్వేత్రబంధ కేలా
నవచ్ఛేదకత్వమితి ఏప్రతిబద్ధతాయాం తాదృశస్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకతాకత్వం
విశేషయోర్ద్వైతావచ్ఛేదకతావిధేయతావచ్ఛేదకతావిలక్షణాప్రకృతపక్షప్రకృతసాధ్య
విశిష్టబోధీయవిషయత్వం తథాతిప్రకారతావచ్ఛిన్నత్వం నివేశితం ఏప్రకృతవిధేయ
తావచ్ఛేదకత్వం వచ్ఛిన్నత్వేన జ్ఞానాంశానవముయత్వేతద్వైశిష్ట్యావచ్ఛేదకత్వం పర్యాప్తత్వేన జ్ఞానాంశాన-

మయత్వేఽత్రోనావ్యాప్తిః । ఏతేనావచ్ఛేదకతాభేదేన విశిష్టైక్యోపపత్తౌ అవచ్ఛిన్నత్వేనావచ్ఛేదకతావచ్ఛి-
దనివేశోఽవ్యర్థ ఇతి కేచన । తదసత్ । పరాస్తం । తత్రైవ బాధాద్వ్యాప్తేః । అత ఏవ తాదృశబాధధీయ
విషయతాంతఃపాతిత్వం వక్తవ్యం తత్ప్రకారతావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నవిశిష్టతానిరూపితప్రకారతానాద్య
తావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నప్రకారతావచ్ఛిన్నభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం అవచ్ఛేదకతావ అవచ్ఛే
దకతావచ్ఛేదకత్వేనాధారణే । అత్రాఽసదితాదృశవిశిష్టవైశిష్ట్యబోధీయవిషయతా
తఃపాతిత్వం తాదృశవిశిష్టవైశిష్ట్యబోధీయవిషయతావచ్ఛేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వా
తదావహితా వహ్నిమత్పర్వత ఇత్యాదావాసంభవాధికరణత్వసంబంధేన ధూమవిశిష్టవహ్ని
మా వహ్నిరిత్యవ్యాప్తిః । ఏకత్రద్వయమితి రీత్యా ధూమవహ్నిమాన్ ధూమవా
న్పర్వత ఇతి జ్ఞానీయవహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయాస్తాదృశబోధీయవిషయతాంతః

గ। బాధ॥ షి॥ శ౦౮౫

౬

పాతిత్వాత్. అనుమితేర్యతా దృశవిషయతా వహ్నిదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం తత్తదాపర్వతోవ-
హ్నిమానిత్యాదౌ వహ్నిమత్త్వపర్వతకాలీనధూమాభావవద్ధ్రదేऽతివ్యాప్తిః వహ్నిమత్త్వపర్వతకాలీనధూమవాన్హ్రద ఇత్యా
కారకానుమితేర్యత్ప్రకారతా యాం శుద్ధవిశేష్యవిషయతానిరూపితసాధ్యవిషయతాశాల్యనుమితేర్విషయతాం తత్ప్రాతి
తాపితసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిధేయతానిరూపితపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నోద్దేశ్యతాశాల్యనుమితేర్విషయతాం తత్
ప్రాతిత్వనివేశనం తు న సంభవతి పర్వతో వహ్నిమాన్ వహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యాదిస్థలీయ లాఘవజ్ఞానసహకృతకాంచన
మయః పర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమితౌ విరోధిజ్ఞానవిషయకాంచనమయత్వాభావవత్పర్వతాదిరూప
బాధే అవ్యాప్త్యాపత్తేః కాంచనమయత్వాదిప్రకారతాయా అనంతః ప్రాతిత్వాదితి చేన్న విశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నో
ద్దేశ్యతానిరూపితసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిధేయతాత్వవత్ప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతాత్వావచ్ఛిన్ననిరూపకతావచ్ఛే
దకత్వవిశిష్ట్యసాధికరణధర్మావచ్ఛిన్నముఖ్యవిశేష్యతానిరూపితప్రకారతావచ్ఛేదకప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాపర్య

కతాపత్తేః॥ ॥పర్వతో వహ్నిమాన్ వ్యాప్యాభావవద్వృత్త్యాభావోభయవానిత్యాదౌ వహ్నిః వ్యాప్యవత్త్వపర్వతాదిరూపబాధేఽవ్యా
ప్తివారణాయ విశేష్యం తథా చ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయతాయాం విరోధ్యన్యాయకతానవచ్ఛేదకత్వమని
వేశ్యస్య నిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయితావచ్ఛిన్నా
నుమితినిష్ఠజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకవిషయితానవచ్ఛిన్నత్వం ప్రతిబంధకతాయాం నివేశితం॥ ॥న
ను తాదృశావ్యాప్తివారణాయ తావత్పర్యంతానుధావనం వృథా సంవుద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతావిధేయతావచ్ఛేదకతాతిరిక్త
ప్రకృతపక్షప్రకృతసాధ్యవైశిష్ట్యబోధీయవిషయతాంతఃపాతిప్రకారతావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబం
ధకతావచ్ఛేదకవిషయతాయాం ప్రకృతపక్షసాధ్యవైశిష్ట్యబోధీయవిషయతాంతఃపాతిప్రకారతావచ్ఛిన్నప్రతిబ
ంధకతానిరూపితప్రతిబధ్యతానవచ్ఛేదకప్రకృతపక్షప్రకృతసాధ్యవైశిష్ట్యబోధీయవిషయతాంతఃపాతిప్రకారితావ
చ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయితావచ్ఛిన్నానుమితినిష్ఠజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేద

శ్రీ। [illegible] ౧౦

సబాధపవిపశంకే౧ కపక్షంయతాభిన్నత్వస్యనివేశేనైవయుక్తబాధవ్యావృత్తివారణసంభవేనపక్షత్వాభావవ్యాప్యాభావవ్యాప్యపక్షత్వాభయవానిత్యా
దౌపక్షత్వాభావవ్యాప్యవత్త్వదర్శనేపిసత్ప్రతిపక్షేతివ్యావృత్తిరితివాచ్యం తాదృశజనకతావచ్ఛేదకవిషయతాయాంప్రతిబధ్యతా
వచ్ఛేదకవిషయతాభిన్నత్వవిశేషణేన విశేషయ ప్రకృతపక్షే ప్రకృతసాధ్యవ్యాప్త్యబోధియవిషయతాభావత్కేపా
౨ తిప్రకారతాపన్నప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వేనతస్యనిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీభూత
ప్రకారతాపన్నప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకం యద్విషయత్వం తదన్యత్వమేవనివేశనీయ
న మితిచేత్తాదృశవిశేషణదానేప్యనిరూపితప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతేత్యాదికల్పావిశేషయాగౌరవమి
తివాచ్యం పక్షోవ్యాప్యవత్త్వలరాభావవానితివర్తతఇత్యాదౌతాదృశాన్యతరత్వేనతాదృశాన్యతరవత్తాబుద్ధివత్త్వేకే
రూపేణప్రత్యేకవత్తాబోధస్యాపివిరోధితయా ఉక్త్యపక్షోవ్యాప్యవత్త్వవనాత్మకబాధే అవ్యాప్తివారణార్థసంస్థ

నిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతేత్యాదికల్పే జనకతావచ్ఛేదకవిషయతాయాం తాదృశవిశేషణదాన
స్యావశ్యకత్వాదితి చేన్న తథాపి గౌరవాత్తదుపేక్షితం॥ అథాత్రకల్పే వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలం వహ్నిమ
౮ జ్జలాదిత్యాద్యాపాదనాధికరణస్యైవ జలవత్త్వాత్తాదృశజలే అవ్యాప్తిః లాఘవాత్తద్విషయకస్యైవ ప్రకృతపక్షే ప్రకృతసా
ధ్యవత్త్వజ్ఞానప్రతిబంధకతాయాం విశేష్యవిశేషణోభయదళసత్త్వాదితి చేన్నైవం విశేష్యదళఘటకప్రతిబంధ
కతాయాం తద్భేదస్యానివేశనయత్వాదితి చేత్॥ నూత్రోక్తైష్యనిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతిబధ్యతానిరూ
పితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయితావచ్ఛిన్నానుమితినిష్ఠజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకవిషయితాభిన్న
యత్ప్రకారావచ్ఛిన్నవిషయితావ్యాపకం తాదృశప్రతిబంధకత్వమిత్యేవ కథం నోక్తం ప్రతిబంధకతాయాం తాదృశప్ర
తిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయితావచ్ఛిన్నానుమితినిష్ఠజన్యతానిరూపితజనకతావచ్ఛేదకవిషయితావచ్ఛి

సబాధ।విశ్వంకేశభ్భ౪

ష్టనివేశాపేక్షయా లాఘవాదితి వాచ్యం విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిజ్ఞానస్యైవానుమితిజనకత్వపక్షే విశేష్యే విశేషణమితి

రీత్యా జాయమానజ్ఞానీయవిషయితాయా జనకతావచ్ఛేదకతయా శుద్ధస్వరూపాదిసంబంధఘటితవహ్న్యభావవ్యా నా

ప్యవద్ధ్రదాత్మకే సత్ప్రతిపక్షేతి వ్యాప్త్యుపస్థితేః తద్విషయతాయా విరోధ్యనుమితిజనకతావచ్ఛేదకవిషయతాభిన్నతయా

౮ న విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిజ్ఞానాధారస్యైకరూపేణాప్రతిబంధకతాయాః స్వీకరణే[illegible]యా ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతయా

వప్రసృతలక్షణాఘటకతాపత్తా దృశజనకతావచ్ఛేదకవిషయితానవచ్ఛిన్నత్వఘ్నప్రతిబంధకతాయా ఽవిశేషవిశేష్యే

విశేషణమితిరీత్యా జాయమానజ్ఞానస్య విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిజ్ఞానస్యైకరూపేణ ప్రతిబంధకతయా జనకతావచ్ఛే

దకత్వాత విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిజ్ఞానీయవిషయితావచ్ఛిన్నత్వస్య తత్ప్రతిబంధకతాయాం సత్త్వేనాతివ్యాప్తివిరహాత్ ౯

నను శుద్ధస్వరూపసంబంధఘటితతదభావవ్యాప్యవత్పక్షస్య సత్ప్రతిపక్షరూపతా న సంభవతి తద్విషయతాయా

త్రాదృశజనకతానవచ్ఛేదకత్వేన ప్రతిబధ్యలక్షణానాక్రాంతత్వాత్ ఏవంచ తత్ర సామాన్యనిరుక్తి లక్షణాగమనేన బాధాది
లక్షణావ్యాప్త్వేనచ తత్ర సామాన్యలక్షణాతివ్యాప్తిరితి విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిజ్ఞానస్యైవ విశేష్యవిశేషణమితరత్వాద్య
యమానత్వాదిజ్ఞానస్యజనకతావచ్ఛిన్నాయాం యత్కించిత్తదితి వాచ్యం తస్యసత్ప్రతిపక్షత్వస్యైకార్థ్యతాపత్తేః సత్ప్రతిపక్షలక్షణే
బజనకతావచ్ఛేదకత్వం విషయితాయామనివేశ్యజనకతావచ్ఛేదక విషయితావచ్ఛిన్నత్వస్యప్రతిబంధకతాయా
ంనివేశ్యత్వేన తస్యసంగ్రాహ్యతాపదస్య విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిజ్ఞానస్యైవ జనకత్వమితి మతాంతరసంగ్రహప్రసంగేనల
క్షణాస్యానివర్తమతసాధారణ్యాభావనాం సాంగత్యాపత్తేః ఏతేన తాదృశప్రతిబంధకత్వ తాదృశజనకతావభా
వ్యైతదుభయం యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయతావ్యాపకం తద్రూపవత్త్వమేవలక్షణాంశః తోనన్యతమిత్యాది
కమపిపరాస్తం సమవహ్న్యభావవ్యాప్యవహ్న్యభావవానిత్యాదిజ్ఞానయోర్వహ్న్యభావవత్త్వవిషయితాయా

నఘబాధ...

జనకతావచ్ఛేదకత్వేన వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నపక్షవిషయిత్వావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతాయాః జనకతావచ్ఛేదక
విషయిత్వావచ్ఛిన్నత్వాపాదనసంభవ ఇతి వాచ్యం। తాదృశయుక్త్యా జనకతావచ్ఛేదకప్రకారతా
వ్యాపకత్వావచ్ఛిన్నవిషయిత్వావచ్ఛిన్నతాదృశప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకప్రకారతా[illegible]
వక్షణాత్ కింతు తాదృశప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయిత్వావచ్ఛిన్న అనుమితిత్వప్రతిబధ్య
తానిరూపితప్రతిబంధకతాశాలిజ్ఞానవృత్తిత్వం సిద్ధం తాదృశాల్పజ్ఞానవృత్తిజనకతావచ్ఛేదకవిషయి నా
తాయాం [illegible] సంభవస్య వారణీయత్వాత్ [illegible] వ్యాప్యవ్యాపకత్వావ[illegible]త్వాదిద నా
ప్రతిబంధకతా[illegible]జ్ఞానీయత్వస్య జనకతావచ్ఛేదకవిషయతాయాం [illegible]
[illegible] సంభవాసంభవా [illegible] తత్వ [illegible] వ్యాపకసామానాధిక

।బాధఘటితసత్ప్రతిపక్షే

[illegible] తద్వ్యాప్త్యనవచ్ఛిన్న [illegible] ప్రతిబంధకతా [illegible] వ [illegible] ధ

ద [illegible] వశ్యం నివేశనీయతయా తత ఏవ నాతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం గగనాభావవదభావవత్కాలీనగగ
నవానిత్యాదౌ తాదృశగగనాభావత్వేన హేతౌ బాధావ్యాప్తిభియా జ్ఞానవైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్నత్వస్య ప్రతిబంధకతాయాం ని
వేశయితుమశక్యత్వాత్ వహ్న్యభావవజ్జలవద్వృత్తిజలవద్ధ్రదాదావతివ్యాప్త్యాపత్తేః తత్ర ప్రతిబంధకతాభిదం నివే
శ్యైవ వారణీయో [illegible] గౌరవాదితి చేన్న బాధాంశత్వాంశగౌరవం న దోషాయేతి వాచ్యం ఏతద్దూషణాపి గత్యంతరస్యాదర్శనాత్ తథా
హి యది తాదృశగగనాభావత్వస్థలే గగనసామాన్యాభావవత్పక్షస్యైవ బాధత్వమంగీక్రియతే నను గగనాభావవదభా
భావవత్కాలీనగగనాభావత్వేన హేతౌ వహ్న్యభావవజ్జలాదిమద్వృత్తి జలవద్ధ్రదాదౌ తాదృశసత్ప్రతిపక్షస్య వారణా
య నవనిరుక్తసత్ప్రతిపక్షే తత్ప్రతిబంధకతాభిదం నివేశ్యైవ అతివ్యాప్తిర్వారణీయేతి వాచ్యం॥

న।బాధ।వాశంకరభట్టీ

యజ్ఞానవృత్తిజ్ఞానవహ్నిత్వం ప్రతిబంధకతాయాం న విశేషతే తద్వృత్తిత్వప్రకృష్టద్వయమపి సాధు అనుమితిత్వజన్యతావ

౧౦ దమనుమితిత్వావచ్ఛిన్నజన్యతాపరం తేన పక్ష్యాభావవద్వృత్తిత్వే బాధాదౌ విశిష్టవృత్తిత్వావగాహిబుద్ధిత్వావచ్ఛిన్నజన్యతా

శ్రీః నిరూపితజనకతావచ్ఛేదకీభూతపక్ష్యాభావత్వాద్యవిషయతావచ్ఛిన్నత్వస్య ప్రతిబంధకతాయాం సత్త్వేపి నాసంభ వహ్ని

వః ॥ ఇతి బాధవిభాజకశంకరభట్టీయం సంపూర్ణం ॥ ౦ ॥ శ్రీః — ప్రభవనామసంవత్సరే శ్రావణశుక్లద్వాదశ్యాం శ్రీః

నంజాధరేణ లిఖితమిదం పుస్తకం శంకరదాశ్మనః ॥ ॥ గ్రంథసంఖ్యా ౧౬౫ ప్రసంఖ్యా ౧౦ ॥ ౪ బాధవిభాజకదీధి

తిః ॥ శ్రీః ॥ అతిరిక్తవిషయతావాదిమతే నాపి పక్షేతి పక్షస్యాభావవాని తజ్జ్ఞానిపక్షనిష్ఠవిషయత్వస్య ప్రకారస్యాభావ ఇతి లక్షణసమన్వ

యః ఇవ పక్షేతి ఇతి హేత్వాదివిషయత్వేనాప్రతిబంధకత్వాదితి భావః । సాధ్యాభావత్వమాత్రస్య హి సాధ్యాభావవత్త్వాద్యుపహితస్య ఆవశ్యకతాపారత్వభి

ప్రాయేణ । సాధ్యాభావస్య బాధత్వమతే నానాశంక్యతే అధికేతరపక్షేతి వాక్యే నిశ్చితాయాం పక్షేతరత్వమయోగ్యసాధ్యాభావసంశయో నాద్యోపేయే

త్పధరః । అనుమిత్యనుత్పాదేన తత్ఫలతో విరోధిత్వప్రదర్శనాయ అత ఏవ వక్ష్యతి । స్వరూపతో విరోధిత్వం దర్శయతి । అన్యథేతి । తథా

భావాద్ధనమితి న సపక్షేతి భాసస్యానుమిత్యాభాసతాప్రయోజకత్వే సాధ్యవతి పక్షే లింగాభాసతాయాః అనుమితేరాభాసతాపత్తేః । లింగాభా

కాంచనమయపర్వతాభావసాధ్యకత్వాత్పక్ష

ధానేన తత్కాలత్వేప్యప్రతిబంధకత్వాత్ పక్షే సాధ్యసిద్ధిరిష్టైవ బాధ మానస ప్రతిబంధకత్వాదిః కింతర్హి బుద్ధ్యంతరోదయమాత్రం। నుమాధ్యాభావవత్త్వనుమితేః పూర్వం విశిష్టబుద్ధౌ ప్రతిబంధకతదభావయోర్జ్ఞానానితి భావత్వే ప్రోక్తత్వాదితి భావః తథా చేత్యాది। అధికబలత్వేన అధికబలత్వరూప పక్షేఽన్యయో। వ్యభిచారావ్యభిచారనిశ్చయః। సాధ్యాభావో నిశ్చీయతే యేన ప్రామాణ్యానిశ్చయేన తదధినిశ్చయః। అత్రేదం తత్త్వం। సాధ్యాభావవాన్ సాధ్యవదన్యోవా పక్షః। పక్షవృత్తి సాధ్యం। పక్షే సాధ్యాభావః। పక్షస్సాధ్యాభావవత్త్వాదికం। సాధ్యదేశ పక్షావృత్తిత్వాదికం। సాధ్యవత్సామాన్యాదేః పక్షాన్యత్వాదికం। విశిష్టే సాధ్యే విశేషణవిశేష్యాభావవత్త్వాదికం యథాయథం పక్షే సాధ్యాభావబోధో దిక్ప్రత్యేకమేవ బాధః తన్నిశ్చయస్య విరోధినిశ్చయత్వేన దోషవిశిష్టాద్యజన్యజ్ఞానమాత్రే విరోధి। అత ఏవ దోషో నన్వయవ్యతిరేకో యోగ్యతేత్యాచార్యాః। విభాజకం తు। ప్రకృతపక్షే ప్రకృతసాధ్యవిరోధ్యనుమాయత్వే సతి ప్రకృతపక్షే సాధ్యప్రమావిరోధిత్వే సతి ప్రకృతపక్షే సాధ్యప్రతిబంధకప్రమావిరోధిత్వం। పక్షే దేశసాధ్యవ్యాప్తాభావవత్త్వవత్త్వాదికమపి బాధ ఏవ। సాధ్యాభావవత్పక్షే వస్తుతో జ్ఞానప్రమాత్వం తు న బాధః। తజ్జ్ఞానస్య పక్షే సాధ్యాభావాదేరనవగాహిత్వేన విరోధిత్వాభావాత్। అవగాహిత్వే తు తద్విషయకత్వేనైవ ప్రతిబంధకతాయాం। ~~[illegible]~~ ప్రమాత్వనిశ్చయస్యాప్రామాణ్యప్రతిబంధకతాపేక్షణాత్॥